

УДК 7.07 (477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.5/29.209708>

**Віолетта ДУТЧАК,**

*orcid.org/0000-0001-6050-4698*

*доктор мистецтвознавства, професор,  
завідувач кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва  
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника  
(Івано-Франківськ, Україна) [violetta.dutchak@ukr.net](mailto:violetta.dutchak@ukr.net)*

## **СИНТЕЗ ВИДІВ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНДУРИСТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ: ТРАДИЦІЇ І НОВАТОРСТВО**

*Авторка статті розглядає постаті митців-бандуристів української діаспори XX – початку XXI століття у взаємодії видів їхньої творчої діяльності. Пріоритетним критерієм вибрано синтез традиційних і новаторських рис у творчості бандуристів. Розглянуто такі напрями творчої діяльності бандуристів: композиторська, виконавська (сольна, ансамблева, диригентська), звукозаписна, навчально-педагогічна, конструкторська, публіцистично-журналістська, менеджерська, просвітницько-організаційна, громадська, видавнича й ін. Особливу увагу приділено представленню мистецьких здобутків бандуристів діаспори в інтернет-середовищі, отже, пов'язаному із цим новому виду їхньої творчої діяльності – діджиталізації.*

*Підкреслено, що діяльність бандуристів в умовах іноетнічного оточення (у країнах їх еміграції чи проживання) зумовлювала орієнтацію на традиційні форми і зміст українського музичного мистецтва, зокрема кобзарства, хоча й в реконструйованих формах. Натомість необхідність адаптації до нового соціокультурного середовища диктувала нові умови представлення творчості бандуристів, її актуалізації для неукраїнського споживача, що вимагало пошуку нових модерних виконавських форм та репертуару. Популяризацію бандурного мистецтва діаспори забезпечував синтез видів творчої діяльності її представників, що були спрямовані на репрезентацію української культури у світі.*

*У статті як яскраві приклади синтезування різних видів творчої діяльності бандуристів української діаспори проаналізовано здобутки Василя Ємця, Михайла Теліги, Григорія Китастого, Зіновія Штокалка, Володимира Луціва, Петра Деряжного, Віктора Мішалова, Юліана Китастого, Ольги Герасименко-Олійник, Юрія Фединського, Богдана Шутки й ін. Синергія видів діяльності бандуристів зарубіжжя детально представлена творчістю сучасних митців – В. Мішалова, Ю. Китастого, Ю. Фединського.*

*Проведене дослідження сприятиме аналізу провідних тенденцій розвитку мистецтва української діаспори в єдності її складників, взаємодії традиційних і новаторських рис, інтегральній єдності з іншими компонентами української культури.*

**Ключові слова:** *кобза-бандура, українська діаспора, бандурне мистецтво діаспори, персоніфікація діяльності, синтез видів творчості, традиції і новаторство.*

**Violetta DUTCHAK,**

*orcid.org/0000-0001-6050-4698*

*Doctor of Arts, Professor,  
Head of the Music Ukrainistics and Folk Instrumental Art Department  
of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University  
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) [violetta.dutchak@ukr.net](mailto:violetta.dutchak@ukr.net)*

## **SYNTHESIS OF CREATIVE ACTIVITIES TYPES AMONG THE BANDURISTS OF THE UKRAINIAN DIASPORA: TRADITIONS AND INNOVATION**

*The author examines the figures of Ukrainian diaspora bandura artists of the XX – the beginning of the XXI century in the interaction of their creative activities. The priority criterion is the synthesis of traditional and innovative features in bandura players work. The following areas of bandura players creative activity are considered: composing, performing (solo, ensemble, conducting), sound recording, educational and pedagogical, design, journalistic, journalistic, managerial, enlightening and organizational, public, publishing, etc. Particular attention was paid to presenting the artistic achievements of diaspora bandura players in the online environment and, accordingly, a new kind of creative activity related to them – digitalization.*

*It is emphasized that the bandurists activities in the conditions of innoethnic environment (in the countries of their emigration or residence) predetermined the orientation to the traditional forms and content of Ukrainian musical art, in particular kobzarstvo, though in the reconstructed forms. Instead, the need to adapt to the new socio-cultural environment dictated new conditions for the presentation of bandura players creativity, its actualization for the non-Ukrainian consumer, which required the search for new modern performing forms and repertoire. Promoting the diaspora bandura*

art provided a synthesis of the creative activities of its representatives, which were aimed at representing Ukrainian culture in the world.

In the article, as striking examples of synthesizing different types of creative activities of the Ukrainian diaspora bandura players, the achievements of Vasyl Yemets, Mykhailo Teliga, Hryhoriy Kytasty, Zinovy Shtokalko, Volodymyr Lutsiv, Petro Deriazhny, Victor Mishalow, Julian Kytasty, Olga Herasymenko-Oliynyk, Yury Fedynsky, Bohdan Shutka and others. The synergy of bandurists activities abroad is presented in detail by the works of contemporary artists – V. Mishalow, J. Kytasty, Y. Fedynsky.

The conducted research will help to analyze the leading tendencies of Ukrainian diaspora art development in unity of its components, interaction of traditional and innovative features, integral unity with other components of Ukrainian culture.

**Key words:** kobza-bandura, Ukrainian diaspora, bandura art of diaspora, personification of activity, synthesis of creativity types, traditions and innovation.

**Постановка проблеми.** Бандурне мистецтво як складова частина української національної культури в умовах еміграції, а пізніше формування діаспорного середовища упродовж ХХ – початку ХХІ ст., становило вагомим протидією асиміляційним процесам, адже його представники сприяли вирішенню проблеми збереження мови і традицій, зокрема консервації його питомих ознак, музичних також. Безперечно, основою таких традицій стала опора на кобзарство, ідеї й ознаки якого визначили і багато в чому зумовили специфіку розвитку бандурного мистецтва за кордоном. Історія сприйняття і поширення ідей кобзарського мистецтва в еміграції – нерівномірне й неоднорідне явище як у часовому, так і в географічному вимірах. «Це зумовлено, з одного боку, соціальним і політичним характером еміграційних хвиль і відповідним статусом їх представників, з іншого, умовами в тих країнах проживання, куди цілеспрямовано направлялися основні сили емігрантів, а також фаховими можливостями – виробництва інструментів для навчання і виконавства, наявністю відповідного методичного забезпечення і педагогів» (Дутчак, 2017: 130). Проте в інонаціональному середовищі представники бандурного мистецтва виявляли більшу відкритість до експериментів, новацій, імпровізацій.

**Аналіз досліджень.** Пропонована стаття продовжує попередні дослідження авторки (Дутчак, 2011; Дутчак, 2013; Дутчак, 2017–2019). Проте, узагальнюючи трансмісію традиції бандурного виконавства, слід відзначити і новаторські пошуки митців зарубіжжя, з урахуванням світового мистецького досвіду. Ці й інші проблеми актуалізували у своїх наукових дослідженнях А. Горняткевич, В. Дутчак, І. Зінків, Г. Карась, В. Мішалов, К. Черемський, які визначили особливості здобутків окремих персоналій, колективів, шкіл у бандурному мистецтві діаспори. Дослідники В. Нолл і Н. Кононенко своїми англомовними розвідками сприяли поширенню відомостей про традиційне українське кобзарство за кордоном. Кобзарство з погляду вияву «первинних» і «вторинних» форм

вивчає С. Грица, звукозаписні традиції епічного репертуару С. Максимюк та ін. Етапи і специфіку розвитку національної традиції релігійного мистецтва української діаспори розглядає Т. Прокопович, історичні й мистецтвознавчі аспекти розвитку музичної культури діаспори – Г. Карась.

Проте під час розгляду різних форм трансляції кобзарської традиції, проявів інновацій, різних видів регіональних відмінностей важливими залишаються особливості її збереження в умовах оточення інонаціональних культур, за умов територіальної відірваності від материкової нації. Відповідно виникають нові параметри в розгляді традиції – її трансляція (перенесення), збереження, реконструкція та розвиток в умовах співіснування різних культур. Це забезпечувалося багатогранною і різновекторною діяльністю самих бандуристів – композиторською, виконавською (сольна, ансамблева, диригентська), звукозаписною, навчально-педагогічною, конструкторською, публіцистично-журналістською, менеджерською, просвітницько-організаційною, громадською, видавничою та ін., які щільно поєднувалися одна з одною.

**Мета статті** – зробити аналіз провідних тенденцій розвитку бандурного мистецтва української діаспори на прикладі синергії видів творчої діяльності бандуристів, взаємодії традиційних і новаторських рис, інтегральної єдності з іншими мистецькими компонентами української культури.

**Виклад основного матеріалу.** Зміни, що позначилися на функціонуванні традиційного кобзарства на початку ХХ ст., зумовили специфіку його подальшої трансляції і сприйняття в середовищі прогресивної української інтелігенції з необхідністю популяризувати, наслідувати, розвивати. Саме цей чинник став визначальним і для подальшого культивування, реконструювання традицій кобзарства бандуристами в середовищі української діаспори.

Однозначно, усі традиції й інновації кобзарства й академічного бандурного мистецтва мате-

рикової України не могли не екстраполюватися в еміграційному середовищі української діаспори. Відірваність від природного національного середовища функціонування української культури зумовлювала процеси консервації, закритості до нових впливів, проте паралельно й вільні, незаідеологізовані можливості розвитку інструментарію, виконавства, репертуару.

Упродовж усіх чотирьох хвиль еміграції спостерігаються різні тенденції розвитку бандури за кордоном, що представлені традиційними, інноваційними, трансформаційними показниками. Ці тенденції значною мірою зумовлювалися багатфункційною та багатовекторною діяльністю бандуристів.

*Традиційна тенденція* може бути визначена як наскрізна, що характерна і для міжвоєнного десятиліття, і для наступних повоєнних років (50–60, 70–80 рр.), аж дотепер (90-ті рр. – початок XXI ст.). Для неї характерне домінуюче сприйняття кобзи-бандури (і виконавцями, і слухачами) як національного українського символу. Саме це зумовило активне використання і культивування традиційних кобзарських жанрів (зафіксованих свого часу у фольклорно-етнографічних публікаціях і аудіозаписах) – думи, псалми, історичної пісні, побутових танців тощо; чоловічий характер виконавства; збереження певних традицій інструментарію (переважно діатонічного), стилістики, способів гри, характерних для окремих регіонів України (зокрема, харківського), а особливо серед тих бандуристів, які сформувалися як солісти-виконавці ще в Україні (Дутчак, 2017: 140).

Найбагатший за жанрами кобзарський репертуар представлено у творчості Василя Ємця (Франція – Сполучені Штати Америки (далі – США)), Павла Конопленко-Запорожця (Канада), Григорія Китастого (США), Юліана Китастого (США), Володимира Луціва (Великобританія), Віктора Мішалова (Австралія – Канада), Михайла Теліги (Чехословаччина – Польща), Юрія Фединського (США – Україна), Зіновія Штокалка (Німеччина – США) та ін. Переважно це твори епічного характеру, думи й історичні пісні, духовні твори та побутова лірика. Пріоритетно цей репертуар був представлений у виконавській діяльності митців, проте його більшість була зафіксована і в аудіозаписах різних історичних періодів: В. Ємець, М. Теліга – 30-ті рр., В. Ємець, Г. Китастий, П. Конопленко-Запорожець, В. Луців, З. Штокалко – 50–70-ті рр., Ю. Китастий, В. Мішалов – 80–90-ті рр., Ю. Фединський – 2000-ні рр. Варто зауважити, що більшість вищезгаданих виконавців синтезували у своїй діяльності й просвіт-

ницьку місію, займалися педагогічною (В. Ємець, Г. Китастий, Ю. Китастий, В. Мішалов, М. Теліга) та нотно-видавничою діяльністю (Ю. Китастий, В. Мішалов). Також у доробку митців представлена й композиторська творчість – як власне компонування, так і аранжування, обробки, імпровізації (В. Ємець, Г. Китастий, Ю. Китастий, В. Мішалов, М. Теліга). Окремі з бандуристів використовували і використовують власноруч виготовлені інструменти (В. Ємець, Ю. Фединський).

Крім того, для цього напряму характерна спрямованість на реконструкцію сольного кобзарського виконавства як засобу національної самоідентифікації, відродження українського музичного традиційного мистецтва як реакція на його нищення режимом в материковій Україні (особливо у 30-х рр.).

*Інноваційна тенденція* визначається синтезом традицій кобзарського музикування в еміграції з досягненнями сучасної музики, як української, так і світової. Для неї характерним був також щільний зв'язок бандурного мистецтва із засадами сольного вокального і хорового. Звичайно, для розуміння й реконструкції кобзарства в діаспорі її представники орієнтувалися на зразки як традиційної кобзарської культури, з якою були добре знайомі ще з України, так і на вже модернізовані – академічного типу. Проте в більшості солістів-виконавців зарубіжжя спостерігаємо сценічний академічний стиль, переосмислення інтерпретації кобзарського епосу шляхом концертної стилізації.

Перші ознаки цієї тенденції виявляються паралельно процесам академізації бандурного мистецтва в Україні та діаспорі – формуванням системи музичної освіти бандуристів, організацією конкурсів і фестивалів, професіоналізацією ансамблевого і сольного виконавства, активізацією композиторської творчості. Яскраві прояви рис музичного синтезування в кобзарстві діаспори припадають на період другої половини XX ст. Тоді ж спостерігаємо переосмислення традиційних жанрів (дума, танець), нову специфіку виконання стародавніх жанрів (билини, псалми) у творчості як солістів, так і ансамблів (Дутчак, 2017: 140). Саме в цей період розширюються форми ансамблевого бандурного музикування, активізуються пошуки майстрами напрямів удосконалення й модернізації бандури для розширення композиторської творчості і виконавських можливостей.

Звичайно, композиторська творчість бандуристів діаспори формувалася в рідній загальних культурологічних процесів, що відбувалися

в українському середовищі за кордоном, і продовжувала більшою мірою традиції народного кобзарського виконавства в питаннях інструментарію та репертуару, на противагу «чистій» академізації бандурного процесу в Україні, представники якої ставили за мету сприйняття бандури на рівні класичних музичних інструментів (Дутчак, 2013: 246).

Проте поступово в середовищі діяльності митців діаспори характерним стає синтез української музики з музикою навколишнього оточення, що веде до появи нових чи перевтілення відомих жанрів (наприклад, музичної асиміляції в композиторській творчості бандурного тембру талатино-американських жанрових і синтаксичних елементів (Оксана Герасименко), в інструментальних концертах – українського мелодизму й афро-американської гармонічної мови (Юрій Олійник).

*Трансформуюча тенденція* в мистецтві бандуристів діаспори «наймолодша» у часовому вимірі. Її експериментаторські, модерні риси знайшли своє відображення з 90-х рр. ХХ ст. і розраховані на пошуки перспективи в розвитку, подальшому побутуванню бандури як українського інструмента в інонаціональному оточенні. Це, наприклад, стиль World Music – поєднання традиційного народного діатонічного інструмента з африканськими ударними – проєкт української музики «З Парижа до Києва» з Ю. Китастимом, або ж музичний стиль Disco – синтез звучання різних типів бандури та комп'ютерних тембрів – на аудіодисках В. Мішалова «Магічна бандура» та «Зачарована Різдвяна бандура» (Дутчак, 2017: 141). Розширюються можливості використання бандури і як інструмента для музичної терапії (творчість Р. Явної), напрямів популярної музики (О. Фриз). Яскраві мистецькі пошуки являє собою також творча діяльність Експериментального бандурного тріо, бандуристів нового покоління – Б. Шутки (Австрія), Б. Остап'єнка, квартету «3-поза меж» (Канада) та ін.

Проте варто зауважити, що на сучасному етапі такі творчі експерименти зумовлюються розширеннями жанрово-стильового спектра виконуваної музики, взаємодією з популярною музичною культурою й ін.

Розглянемо зразки синтезування різних видів творчої діяльності сучасних бандуристів. Творчість канадського бандуриста *Віктора Мішалова* (н. 1960 р., Сідней, Австралія) – яскравого віртуоза, заслуженого артиста України, опирається на використання різних типів (старовинна діатонічна бандура й сучасні хроматичні київського й харківського типів) інструментів і відповідних способів

гри на них. Вона охоплює, у більшості, стародавній епос та сучасні авторські стилізовані історичні пісні, реконструкцію й обробку інструментальних кобзарських танців (Дутчак, 2018: 67).

В. Мішалов – професійний бандурист і диригент, який здобув комплексну освіту в Австралії, США, Канаді, Україні. Причому пріоритетами для нього первинно були інструментальні твори академічного зразка, але знайомство з відомими бандуристами діаспори Г. Бажулом, П. Деряжним, Г. Китастимом, В. Ємцем, Л. Гайдамакою, а пізніше в Україні – із Г. Ткаченком, знайомство з їхнім творчим доробком, утверджують його в необхідності відродження діатонічного бандурного інструментарію, опори на старовинний харківський спосіб гри, втрачений в Україні.

Серед традиційних жанрів у репертуарі В. Мішалова – думи «Про бідну вдову», «Маруся Богуславка», «Буря на Чорному морі», «Дума про смерть козака-бандуриста», а також сучасні стилізовані під епос зразки, виконувані на реконструйованій харківській бандурі, – авторські твори «Пісня про Мазепу» (сл. М. Степаненка), «Пісня про Сагайдачного» (сл. В. Онуфрієнка), «Про голод» (сл. А. Веретенченка), «Броди» (сл. М. Михайлова), «Сліпці» (сл. О. Олеся), «Пісня на смерть С. Петлюри» (сл. і муз. П. Гашенка й І. Кучугури-Кучеренка, С. Пасюги, обр. Г. Китастого), «Поєма про тисяча дев'яносто тридцять третій» (сл. А. Веретенченка, муз. Л. Гайдамаки) та ін.

Традиційні інструментальні п'єси кобзарського репертуару також входять до виконавської творчості В. Мішалова: «Гайдук», «Полянка», «Козачок», «Коханочка», «Горлиця» та ін. (у власній обробці й в обробці Г. Хоткевича, З. Штокалка, П. Гончаренка). Але традиційні кобзарські мелодії стали й основою для музичних експериментів виконавця. Так, зокрема, в аудіоальбомі «Магічна бандура» (1997 р.) для запису були використані декілька типів інструментів хроматичних і діатонічних для відтворення різних за характером і музичними джерелами творів. Серед них народні мелодії – метелиця, гопак, гайдук, парубоцький танець, записані від кобзаря О. Вересая, бандуристів К. Мисевича, Г. Хоткевича й відповідно аранжовані. Доповнили народні зразки авторські композиції В. Мішалова та переклади класичних популярних творів зарубіжних композиторів. Проте всіх їх об'єднує оригінальна інтерпретація відтворення тембру інструмента як українського етнічного звукоідеалу крізь призму синтезу звучання різних типів бандури й інструментів на синтезаторі, музичний супровід у стилі «диско» (з відчутно підкресленим ритмом бас-гітари й удар-

них), що надає їй модернового характеру (Дутчак, 2018: 68).

Як диригент і художній керівник Віктор Мішалов активно працював (упродовж 1991–2014 рр.) з Канадською чоловічою капелю бандуристів у Торонто, яка об'єднала хористів і бандуристів, підготував із ними низку сольних концертів, видав 2 аудіоальбоми (2004, 2009 рр.), куди увійшли твори традиційного репертуару, зокрема історичні пісні «Ой у лузі червона калина» (обр. Б. Кудрика і Г. Китастого), «Їхав стрілець на війноньку» (обр. Г. Китастого), козацькі, стрілецькі, повстанські пісні, а також авторські історичні композиції В. Мішалова «Кармелюк», «Мазепа» (Дутчак, 2013: 151).

Саме завдяки В. Мішалову були віднайдені, упорядковані, відредаговані й перевидані в Україні наукові та музичні твори Гната Хоткевича стосовно бандурного мистецтва. В. Мішалов як науковець-дослідник (кандидат мистецтвознавства) часто виступає із просвітницькою метою – доповідями на конференціях, статтями в періодиці України й зарубіжжя, тематичними лекціями-концертами в містах Канади, США, Австралії, України. Так, зокрема, у 2010 р. він гастролював із сольною програмою «Шляхами кобзарів» («Кобзарськими стежками»), де представив різнохарактерну вокально-інструментальну й інструментальну панораму традиційного кобзарського репертуару.

В. Мішалов перебуває в авангарді поширення інформації про бандуру як інструмент у мережі Інтернет. Він розробив і впродовж значного періоду підтримував вебсайт «Віртуальний музей бандури», що містив значний біографічний матеріал про бандуристів (про виконавців, педагогів, майстрів) України і зарубіжжя, про ансамблеві колективи, їх історію, довідкові документи про стрій різних типів інструментів, їхні технічні та художні можливості. В. Мішалов також є автором більшості статей про кобзарство і бандурне мистецтво діаспори у Вікіпедії.

*Юліан Китастиий* (н. 1958 р., Детройт, США) – композитор, бандурист, диригент, представник відомої родини Китастих. Він вивчав гру на бандурі в батька – Петра Китастого, брав участь у Капелі бандуристів ім. Т. Шевченка під керівництвом Григорія Китастого. З 1980 р. він – викладач Школи кобзарського мистецтва в Нью-Йорку (США), керівник ансамблю школи «Гомін степів» (1981–1985 рр.). У 1987 р. Ю. Китастиий записав платівку «Бандурист» (фірма «Євшан», Канада), до якої увійшли традиційні кобзарські пісні та думи (Дутчак, 2018: 48). Протягом 1989–1990 рр.

Юліан Китастиий у складі тріо, разом із Віктором Мішаловим і Павлом Писаренком, гастролював Україною, виконував історичні пісні. Ю. Китастиий досконало володіє кількома видами бандур – інструментами київського і харківського типу, діатонічною та хроматичними (роботи І. Скляра, В. Вецала, В. Герасименка). Якщо у 80-х – на початку 90-х рр. Ю. Китастиий був послідовником традиційного трактування бандури як інструмента кобзарського напрямку із властивим йому репертуаром, то вже з кінця 90-х рр. він паралельно експериментує, розглядаючи бандуру як інструмент не тільки широких виконавських можливостей, але й універсального змісту, який, однак, зберігає свій унікальний тембр і репертуар національного характеру (Дутчак, 2018: 69).

Наприкінці 90-х рр. Ю. Китастиий організував концертну серію “Bandura-downtown”, метою якої стає введення бандури в культурне життя Нью-Йорка в усіх можливих жанрах і вимірах – від автентики до авангарду.

Свій досвід імпровізатора Ю. Китастиий закріпив у спільному проєкті із французькою співачкою українського походження Алексіс Кохан «Від Парижу до Києва». На диску «Варіації» використані кобзарські твори з репертуару Остапа Вересая, але в поєднанні з екзотичними ударними, що вирізняє тембр бандури як український звуковий показник, а кобзарський репертуар – як етнічний ладовий (Дутчак, 2013: 307, 437).

Протягом 1998–2003 рр. Юліан Китастиий разом із Михайлом Андреем і Юрієм Фединським організував “Experimental Bandura Trio”, учасники якого грали на бандурах із використанням індивідуальної системи перемикування тональностей, що забезпечувала не тільки можливість використання т. зв. «кобзарських», «лебійських» ладів, характерних для епічних творів, а й штучних (утворених за допомогою перестроювання або перемикування індивідуальних важелів). За основу своїх імпровізацій вони обрали традиційні кобзарські твори з репертуару О. Вересая, зафіксовані М. Лисенком (Дутчак, 2013: 173).

У 2002 р. Юліан Китастиий у Нью-Йорку записує сольний альбом традиційної кобзарської музики «Чорноморські вітри». До неї увійшли думи «Маруся Богуславка», «Про сестру и брата», «Плач невольників», «Про вдову і трьох синів», «Федір Безродний», українські історичні пісні.

Ю. Китастиий став ініціатором створення Міжнародного інтернет-радіо «Бандуристан», на хвилях якого звучали суто кобзарські традиційні записи, як виконавців початку ХХ ст., так і сучасні реконструкції. Як бандурист-імпровізатор Юліан

Китастий у своїй виконавській творчості об'єднав традиційне кобзарство і нові стильові напрями, зокрема World Music.

Жанри традиційного репертуару представлені й в одному з останніх аудіодисків Юліана Китастого «Пісні правди – Мелодії й пісні кобзарської традиції». До диску ввійшли різножанрові твори, що репрезентують різні складові частини традиційного репертуару кобзарів і лірників: думи («Невільницький плач»), балади («Про Бондарівну»), канти і псалми («Про правду», «Потоп», «Про Страшний суд»), релігійно-моралізаторські пісні («Ангел-хранитель», «Святий Боже», «Множество аз согріших»), жартівливо-сатиричні («Дворянка», «Кисіль», «Про Хому і Ярему», «Всякому городу нрав і права»), інструментальні («Саврадим», «Метелиця», «Козачок»).

Імпровізаційний характер кобзарського репертуару знайшов відображення в ще одному аудіодиску Ю. Китастого «Ночі в Бандуристані». Інструментальні композиції будуються на традиційних кобзарських ладах, створюють специфічний звуковий просторовий ландшафт. Окремі твори-імпровізації мають конкретну народну інтонаційну основу («Гаївки», «Варіації на чумацьких мелодіях»).

Ще більш експериментальним є наступний диск Ю. Китастого «Збурені поля» (“Disturbance fields”), створений у співдружності з відомою українською композиторкою Аллою Загайкевич (авторкою музики до кінофільму «Поводир»). Три аудіотреки диску (під назвами “Field” I, II, III) становлять поєднання тембру бандури й комп’ютерної музики у творчій спільній імпровізації. Для запису використана харківська бандура, а для одного із треків препарований інструмент, що виявляє новаторський експериментальний підхід авторів до компонування (Дутчак, 2018: 70).

Молодий бандурист *Юрій Фединський* (н. 1975 р. США) – сучасний колективний популяризатор старовинних епічних жанрів та відповідного інструментарію (вересаєва кобза, старосвітська бандура, торбан – «панська» бандура). Здобувши первинну музичну освіту у США, зокрема бандурну – в Ю. Китастого, Ю. Фединський продовжив навчання в Україні, ставши членом Київського кобзарського цеху, самостійно вивчав старовинні жанри, виготовляв традиційні інструменти. Уже понад 10 років він живе і працює в Україні, часто виступає на етнофестивалях, концертах, займається вуличним музикуванням, а також представляє свої досягнення за кордоном, перед українцями діаспори. У його репертуарі реконструкція українських кобзарських

дум, зібраних і зафіксованих Ф. Колессою, Лесею Українкою, М. Лисенком у кобзарів М. Кравченка, О. Вересаєва та Г. Гончаренка. Усі думи виконуються також на реконструйованих ним особисто інструментах цих кобзарів. Виконання Ю. Фединського вийшли на аудіодиску «Три брати рідненькі» (2009 р.). Також він серед учасників ансамблів в Україні – «Хорея козацька» (ансамбль, який виконує старовинну українську музику епохи Відродження і бароко) і «Карпатіяни» напряму World Music (Дутчак, 2018: 71).

Ю. Фединський також організував в Україні кобзарський молодіжний табір «Свято торбана», де популяризує старовинний інструментарій та репертуар. В останні роки (2015–2019 рр.) ним започатковано кобзарський літній табір у с. Кряківка Полтавської області, у рамках якого відбувається виготовлення традиційного кобзарського інструментарію, музикування на відкритому просторі.

**Висновки.** Отже, аналіз розвитку бандурного мистецтва діаспори в часовому розгортанні ХХ – початку ХХІ ст. дозволяє визначити взаємодію різних видів особистої діяльності митців, синтез традиційних та інноваційних (трансформаційних) тенденцій розвитку.

Часто ініціативність та інновація були зумовлені обмеженістю можливостей для бандуристів у діаспорі і пошуком варіантів вирішення багатьох поточних проблем для функціонування бандурного мистецтва, зокрема наявності інструментарію, нотного і методичного забезпечення, педагогічних кадрів тощо. Як результат спостерігаються синергія, багатовекторність діяльності митців, а саме поєднання конструкторського і виконавського (В. Ємець, С. Ластович-Чулівський, Ю. Фединський), сольного й ансамблевого (Г. Китастий, Ю. Китастий, М. Теліга, Ол. Герасименко), виконавського і диригентського (Г. Китастий, Ю. Китастий, В. Мішалов, П. Деряжний), виконавського і композиторського (В. Ємець, Л. Гайдамака, В. Мішалов), виконавського й організаційно-менеджерського (Г. Китастий, В. Луців) видів творчості.

Діяльність бандуристів в інонаціональному середовищі упродовж ХХ – на початку ХХІ ст. зумовлювала спрямованість як на консервацію традиційних рис, притаманних кобзарству, так і на пошуки новацій для пристосування бандурного мистецтва до ширшого функціонування і жанрово-стильового представлення, зокрема в його поєднанні з хоровим, вокальним, театральним мистецтвом, у жанрах і формах популярної музики, напрями World Music. Синтез творчої

діяльності сучасних бандуристів – В. Мішалова, Ю. Китастого, Ю. Фединського, що поєднує виконавську, педагогічну, навчально-методичну, композиторську, диригентську, наукову, просвітницьку, зокрема й в інтернет-середовищі, спрямований

на пропаганду бандурного мистецтва в сучасному музичному світі, пошук нових можливостей на основі синтезу традиційного і новаторського напрямів, що забезпечують перспективу подальшого функціонування цього виду мистецтва.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя XX – початку XXI ст. Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. 488 с. + 72 іл.
2. Дутчак В. Методологія досліджень бандурного мистецтва діаспори. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника, 2011. Вип. 23. С. 170–175.
3. Дутчак В. Традиційне кобзарство в середовищі української діаспори: історія і сучасність. *Традиційні музичні інструменти кобзарів і лірників* : матеріали Науково-практичної конференції з міжнародною участю, 2 червня 2017 р. ; упоряд. К. Черемський. Харків : видавець Олександр Савчук ; НЦНК «Музей Івана Гончара», 2017. С. 129–143. URL: <http://khotkevych.info/fond/wp-content/uploads/2017/06/tradycijni-muzychni-instrumenty-kobzariv-i-lirnykiv.pdf>.
4. Дутчак В. Збереження, реконструкція і трансформація традиційного кобзарського репертуару у творчості бандуристів української діаспори кінця XX – початку XXI століття. *Актуальні питання сучасного виконавства на традиційних кобзарських інструментах* : матеріали Науково-практичної конференції, 26–27 червня 2018 р. ; упоряд. К. Черемський. Харків : видавець Олександр Савчук ; НЦНК «Музей Івана Гончара», 2018. С. 64–74. URL: [http://khotkevych.info/fond/wp-content/uploads/2018/05/Kobzarstvo\\_small.pdf](http://khotkevych.info/fond/wp-content/uploads/2018/05/Kobzarstvo_small.pdf).
5. Дутчак В. Основні тенденції в сучасному бандурному виконавстві України та української діаспори. *Актуальні проблеми народно-інструментального виконавства в Україні: історія і сучасність* : збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету, Ін-т мистецтв / редактор-упорядник Л. Горіна. Рівне : Волин. обереги, 2017. С. 5–13. URL: [http://www.rshu.edu.ua/images/nauka/zb\\_narodn\\_instrum\\_2018.pdf](http://www.rshu.edu.ua/images/nauka/zb_narodn_instrum_2018.pdf).
6. Дутчак В. Синергія творчості Володимира Луціва (Великобританія): до 90-річного ювілею митця. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редактори-упорядники : В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 24. Т. 1. С. 25–29. DOI: 10.24919/2308-4863.1/24.176712.
7. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі XX століття : монографія. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 1164 с.
8. Прокопович Т. Функціонування національної традиції у релігійному мистецтві української діаспори другої половини XX століття : дис. ... канд. мист.: 17.00.01. Рівне, 2001. 225 с.
9. Dutchak V. Methodological principles of complex research of Ukrainian Diaspora art. *Artcriticism : challenges of the XXI century* : collective monograph / A. Dushniy et al. (etc.) / Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 25–45. DOI: 10.36059/978-966-397-122-3/25-45.

#### REFERENCES

1. Dutchak V. (2013). Bandurne mystetstvo ukrainskoho zarubizhzhia XX – pochatku XXI st. [Bandura art of Ukrainian overseas in the XXth – beginning of the XXI century]. Ivano-Frankivsk : Foliant. 488 s. + 72 il. [in Ukrainian].
2. Dutchak V. (2011). Metodolohiia doslidzhen bandurnoho mystetstva diaspory [Research methodology of diaspora bandura art.]. *Bulletin of the Precarpathian University. Art studies*. Ivano-Frankivsk : V. Stefanyk Precarpathian National University. Proceedings. 23. P. 170–175 [in Ukrainian].
3. Dutchak V. (2017). Tradytiine kobzarstvo v seredovyshchi ukrainskoi diaspory: istoriia i suchasnist [Traditional kobzar art in Ukrainian Diaspora environment: history and modernity]. *Tradytiini muzychni instrumenty kobzariv i lirnykiv* : Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu (2 chervnia 2017 r.) ; uporiad. K. P. Cheremskiyi. Kharkiv : Vydavets Oleksandr Savchuk ; NTsNK “Muzei Ivana Honchara”. S. 129–143. URL: <http://khotkevych.info/fond/wp-content/uploads/2017/06/tradycijni-muzychni-instrumenty-kobzariv-i-lirnykiv.pdf> [in Ukrainian].
4. Dutchak V. (2018). Zbrezhennia, rekonstruktsiia i transformatsiia tradytiinoho kobzarskoho repertuaru v tvorchosti bandurystiv ukrainskoi diaspory kintsia XX – pochatku XXI stolittia [Preservation, reconstruction and transformation of traditional kobzar repertoire in Ukrainian diaspora bandura players art in the end of XX – the beginning of XXI century]. *Aktualni pytannia suchasnoho vykonavstva na tradytiinykh kobzarskykh instrumentakh* : Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii (26–27 chervnia 2018 r.) ; uporiad. K. P. Cheremskiyi. Kharkiv : Vydavets Oleksandr Savchuk ; NTsNK “Muzei Ivana Honchara”, 2018. S. 64–74. URL: [http://khotkevych.info/fond/wp-content/uploads/2018/05/Kobzarstvo\\_small.pdf](http://khotkevych.info/fond/wp-content/uploads/2018/05/Kobzarstvo_small.pdf) [in Ukrainian].
5. Dutchak V. (2018). Osnovni tendentsii v suchasnomu bandurnomu vykonavstvi Ukrainy ta ukrainskoi diaspory [The main trends in modern bandura performance of Ukraine and the Ukrainian diaspora]. *Aktualni problemy narodno-instrumentalnoho vykonavstva v Ukraini: istoriia i suchasnist* : zb. nauk. pr. Rivnen. derzh. humanit. un-t, In-t mystetstv ; redaktor-uporiadnyk L.I. Horina. Rivne : Volyn. oberehy, 2017. S. 5–13. URL: [http://www.rshu.edu.ua/images/nauka/zb\\_narodn\\_instrum\\_2018.pdf](http://www.rshu.edu.ua/images/nauka/zb_narodn_instrum_2018.pdf) [in Ukrainian].
6. Dutchak V. (2019). Synerhiia tvorchosti Volodymyra Lutsiva (Velykobrytaniia): do 90-richnoho yuvileiu myttsia. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* : mizhvuzivskiyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho

derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / [redaktory-uporiadnyky V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomria]. Drohobych : Vydavnychiy dim "Helvetyka", 2019. Vyp. 24. Tom 1. S. 25–29. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2308-4855/article/view/176712> [in Ukrainian].

7. Karas H. (2012). Muzychna kultura ukrainskoi diaspory u svitovomu chasoprostori XX stolittia : monohrafiia [Musical culture of the Ukrainian diaspora in the world perspective : a monography]. Ivano-Frankivsk : Titipot, 2012. 1164 p. [in Ukrainian].

8. Prokopovych T. (2001). Funktsionuvannia natsionalnoi tradytsii u relihiinomu mystetstvi ukrainskoi diaspory druhoi polovyny XX stolittia [The functioning national tradition in the religious art of the Ukrainian diaspora in the second half of the twentieth century]. Dys. ... kand. myst.: 17.00.01 ; Rivnenskyi derzh. humanitarnyi un-t. Rivne. 225 s. [in Ukrainian].

9. Dutchak V. (2019). Methodological principles of complex research of Ukrainian Diaspora art. *Art criticism: challenges of the XXI century* : collective monograph. / A. Dushniy, V. Dutchak, A. Stashevskyi, M. Strenacikova, etc. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. R. 25–45. DOI: 10.36059/978-966-397-122-3/25-45